

نگاهی به کتابخانه های آموزشی

مهرناز محسنی طارمیری

کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی - گیلان

مقدمه

تاریخ نشان می دهد که ایرانیان از دیرباز به کتابخانه ها اهمیت می داده اند. خورشید پر تالو اسلام که با پیام «اقرا» در جهان پرتو افکن شد، پیام آور این حقیقت است که خواندن نه تنها امری ضروری برای زندگی فرد است، بلکه ضرورتی برای فلاح و رستگاری انسان است. کتابخانه ها در توسعه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه و حفظ و پیشبرد آموزش رسمی و فردی و مطالعه در هنگام فراغت نقش چشمگیری داشته اند. کتابخانه ها همیشه با آموزش قرین اند و وجود کتابخانه ها در مکان های آموزشی یک ضرورت محسوب می شود، چرا که کتابخانه ها وسیله ای برای تقویت خواندن، ترویج سواد و بالا رفتن فرهنگ به حساب می آیند. در نگرش نظام یافته آموزش و پرورش، کتابخانه آموزشی از جمله نیازهای اساسی است و در صورت حذف یا عملکرد ضعیف آن، آموخته های دانش آموزان گسترش نمی یابد و منحصر به یادگیری کتاب های درسی می شود. (باب الحوائجی، ۱۳۷۸)

بنابراین باید در برنامه آموزشی مدرسه ها به مطالعه کتاب های جیبی و استفاده از کتابخانه مدرسه، مانند سایر درس ها، توجه لازم مبذول شود و این فکر در دانش آموزان تقویت گردد که یاد گرفتن فقط به کلاس درس و کتاب های درسی منحصر نمی شود، بلکه همه جا و همه چیز می تواند آموزنده باشد. در نهایت کودک، نوجوان و جوان دانش آموز در می یابند که اجتماع و هر آن چه جامعه را در بر می گیرد، منابعی برای کسب آگاهی های او به شمار می روند. هم چنین متوجه می شوند که آموزش مداوم نیاز انسان بالنده است و به زمان و مکان مشخصی نیز محدود نمی گردد. خواندن کتاب و به طور کلی بهره گیری از انواع مواد نوشتاری، دیداری و شنیداری، از ساده ترین و مهم ترین کمک های آموزشی است که از طریق کتابخانه مدرسه ممکن و میسر می شود. همکاری کتابدار با معلم در تنظیم برنامه های

درسی سالانه، هماهنگی کتابخانه مدرسه با کتابخانه عمومی منطقه، معرفی تازه های رسیده به کتابخانه، تهیه و تدوین منابع اطلاعاتی به مناسبت روزهای خاص، ارائه خدمات مرجع برای ارتقای آگاهی های دانش آموزان، تهیه و تنظیم فهرست های موضوعی مختلف مبتنی بر عناوین درس ها یا مسایل خاص جامعه، برپایی نشست ها و همایش های مختلف به منظور آشنایی هر چه بیش تر دانش آموزان با مجموعه فعالیت های کتابخانه و... از جمله خدماتی است که با هدف ایجاد عادت به مطالعه و ترویج فرهنگ کتاب خوانی، توسط کتابخانه مدرسه عرضه می گردد. (عماد خراسانی، ۱۳۸۲)

عوامل مؤثر در ایجاد علاقه برای استفاده از کتابخانه‌های آموزشی

فعالیت‌های کتابخانه آموزشی، خانواده، کتابدار، معلم و کتاب‌های درسی از جمله عواملی اند که در ایجاد انگیزه و علاقه در دانش‌آموزان برای استفاده از کتابخانه‌های آموزشی تأثیر گذارند.

الف) فعالیت‌های کتابخانه آموزشی

۱- برنامه‌ریزی دقیق:

یکی از کارهای مهم در جهت جذب دانش‌آموزان برای استفاده از کتابخانه مدرسه این است که پس از دریافت سفارش، کتاب یا نشریه مورد نظر در اسرع وقت در اختیار دانش‌آموزان قرار گیرد. در چنین مواقعی نقش فعال مسئولان کتابخانه حائز اهمیت است. مرمت کتاب‌ها یکی دیگر از زمینه‌های جذب دانش‌آموزان و حفاظت از اموال کتابخانه است. هرگاه تمام اقدامات لازم و عملی برای ترمیم صدماتی که به کتاب وارد شده، انجام شود، رغبت فراگیران بیش‌تر می‌شود. شرکت در جلسات مسئولین کتابخانه مدارس شهرستان، تنظیم اوقات استفاده مراجعین، بازدید از کتابخانه‌های عمومی شهر، برنامه‌ریزی برای بازدید از چاپخانه‌ها و آشنایی با مراحل نشر یک کتاب، بازدید از بناهای تاریخی، موزه‌ها و نمایشگاه‌های کتاب، تماس با اولیای دانش‌آموزان، ادارات و نهادهای فرهنگی و جذب کمک‌های مردمی، از جمله برنامه‌های سازنده کتابخانه است.

۲- فعالیت‌های فرهنگی:

یکی از مسائلی که همیشه کودکان و نوجوانان را دچار مشکل می‌سازد، چگونگی انتخاب یک کتاب مناسب است. بنابراین شایسته است مربیان و کتابداران آشنا به این فن، آنان را با ویژگی‌های یک کتاب خوب و نویسندگان کشور آشنا سازند. هم‌چنین هیچ یک از فعالیت‌های کتابخانه به اندازه در معرض دید قرار دادن کتاب و سایر مواد کتابخانه، در بالا بردن میزان توجه دانش‌آموزان به مجموعه منظم کتابخانه مؤثر نیست. اگر نمایش کتاب با سلیقه‌ای خاص انجام پذیرد و در ترتیب آن از گل‌دان گل، گل‌های خشک شده و صنایع دستی دانش‌آموزان استفاده شود، جالب‌تر خواهد بود. انجام

مسابقات کتابخوانی، اشتراک مجلات و روزنامه‌های مورد علاقه دانش‌آموزان، مسابقه خلاصه کردن کتاب و یادداشت برداری، الصاق سخنان و زندگی‌نامه بزرگان دینی و علمی، امام راحل (ره) و مقام معظم رهبری در مورد مطالعه و کتابخوانی، الصاق زندگی‌نامه قاریان مشهور، شهدای انقلاب اسلامی و تهیه دفترک (بروشور) آثار ناشران و نصب نقشه ایران و همسایه‌های آن و نیز کشورهای اسلامی از اقدامات عملی برای جذب دانش‌آموزان به سوی کتابخانه و فعالیت‌های آن است. تماس با نهادهای فرهنگی - هنری مانند اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی و امانت گرفتن آثار هنرمندان و نمایش آن‌ها جالب توجه است. ترتیب دادن نمایشگاه کتاب و در معرض نمایش گذاشتن کتاب‌های کتابخانه راه دیگری است که به وسیله آن می‌توان کتاب‌ها را در معرض دید قرار داد.

به نمایش گذاشتن چند جلد کتاب رنگی، استفاده از کتابخانه مساجد و حسینیه‌های مجاور مدرسه، تشکیل فروشگاه دائمی کتاب در مدارس بزرگ با تخفیف ویژه، دعوت از شاعران و نویسندگان کودک و نوجوان برای سخنرانی درباره فواید کتاب و روش‌های نویسندگی، قرائت شعر، برگزاری مسابقه پژوهش و تحقیق، به‌ویژه در خصوص آداب و رسوم محلی، وضعیت جغرافیایی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی و اختصاص ستونی از تابلو اعلانات برای پرسش و پاسخ دانش‌آموزان، مفید و سازنده است.

۳- فعالیت‌های ادبی:

عده‌ای از دانش‌آموزان از کتابخانه به منظور انجام دادن تکالیف مدرسه استفاده می‌کنند که خود، راهی برای تشویق به مطالعه است. قصه خوانی، داستان گویی، شعرخوانی، روخوانی کتاب، تشکیل جلسات بحث و گفت‌وگو درباره‌ی یک کتاب یا یک نویسنده، شاعر و هنرمند، تشکیل انجمن کتاب خوانی، برگزاری مسابقات مقاله نویسی به مناسبت هفته‌ی کتاب و کتاب خوانی، از اقدامات شایسته برای تشویق کودکان و نوجوانان به مطالعه است. بیدار کردن حس نقّادی یعنی کوشش در این که جوان بتواند زیبایی‌ها و عیوب چیزی را که می‌خواند، دریابد؛ از فعالیت‌های ادبی در زمینه‌ی ترویج کتاب خوانی است. نقد و بررسی کتاب، سلیقه‌ی نوجوانان و جوانان را در انتخاب کتاب بالا می‌برد و آن‌ها دیگر هر کتابی را نخواهند خواند. آموزش نقّادی به جوانان و نوجوانان و جلوگیری از سطحی خوانی، از فواید نقد و بررسی کتاب است.

۴- فعالیت‌های هنری:

وسایل تبلیغاتی باید طوری استفاده شود که در عین سادگی، چشمگیر باشند. ظاهر آراسته و جالب کتابخانه می‌تواند موجب لذت بیشتر امانت گیرنده از محیط اطراف شود و برعکس یکنواختی آن، مانع رغبت خواننده به استفاده از کتابخانه می‌گردد. پخش فیلم‌های داستانی که براساس

کتاب‌ها تهیه شده باشند، باعث می‌شود تا با مقایسه‌ی آن‌ها با اصل کتاب، تمایل به مطالعه‌ی کتاب‌های مورد نظر بیش‌تر شود. از دیگر برنامه‌های هنری می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- تهیه‌ی تراکت و پوستر با مشارکت دانش‌آموزان.
- استفاده از دانش‌آموزان خوش‌خط در نوشتن مقالات.
- نمایش آثار دستی و عکس.
- نمایش فیلم‌های تربیتی و علمی، تهیه‌ی کاریکاتور، مجموعه‌ی نقاشی و شعر.
- برگزاری مسابقات طراحی جلد کتاب و اجرای نمایش عروسکی با مضمون کتاب و مطالعه.

۵- سایر فعالیت‌های اجرایی شامل:

- مکان مناسبی برای نشریات و روزنامه‌ها در نظر گرفته شود تا پس از استفاده در ردیف کتاب‌های مرجع قرار گیرد.
- تهیه‌ی روزنامه، مجله و نشریات محلی مفید برای دانش‌آموزان، گامی مؤثر در آشنایی آنان با آداب و رسوم اجتماعی و فرهنگ بومی است.
- حتی‌المقدور سعی شود برای خرید لوازم و وسایل تبلیغاتی کتابخانه از دانش‌آموزان وجهی دریافت نگردد، مگر برای صدور کارت عضویت یا مواقعی که خود دانش‌آموز تمایل به مشارکت داشته باشد.
- اهدای کتاب و مجلات مفید و آموزنده در هنگامی که

یکی از دانش‌آموزان به هر دلیلی در بیمارستان یا منزل بستری است، باعث ترغیب وی به مطالعه می‌شود.

— اهداکنندگان کتاب سعی کنند کتب اهدایی را متناسب با سن دانش‌آموزان خریداری نمایند و در صورت امکان قبل از خریداری با اشخاص صاحب‌نظر در این زمینه مشورت کنند.
— تهیه جزوه راهنمای استفاده از کتابخانه و ذکر مقررات انضباطی آن، امری ضروری است.

— سعی شود از هر کلاس یک نفر به عنوان مسئول کتابخانه انتخاب و هر سه ماه تعویض شود تا ضمن ایجاد تحول و دگرگونی، از مشارکت‌های بیش‌تر دانش‌آموزان استفاده گردد. از دیگر محاسن این کار، این است که در موقع بیکاری برخی کلاس‌ها، امکان بهره‌گیری از کتابخانه وجود خواهد داشت. (توکلی مقدم، ۱۳۷۷)

— قوانین و مقررات مربوط به امانت گرفتن کتاب از کتابخانه مدرسه تسهیل شود.

ب) نقش خانواده در بهره‌گیری از کتابخانه

نهاد اولیه‌ی تعلیم و تربیت، خانواده است. در خانواده است که ارزش‌ها به‌طور مستقیم و غیرمستقیم از طریق پدر و مادر و سایر افراد بزرگسال خانواده به فرد انتقال می‌یابند. تحقیق نشان داده است که محیط خانواده و اجتماع در ایجاد علاقه و عادت به مطالعه نقش اساسی دارد. اگر پدر و مادر اهل مطالعه باشند و کودک همواره در محیط خانواده کتاب‌های مختلف ببیند، از دو سالگی به کتاب روی می‌آورد و سعی دارد آن ورق بزند و به تماشای تصاویر کتاب و روزنامه رغبت نشان می‌دهد، بدون آن که کسی برای راهنمایی او اقدام خاصی به عمل بیاورد. مدرسه و جامعه با کمک خانواده می‌کوشند ارزش‌های موجود را از طریق تعلیم و تربیت به کودکان انتقال کنند تا بدین وسیله هم فرد و هم جامعه از آن‌ها بهره‌بگیرند (سامانیان، ۱۳۷۶، صص ۳۹-۳۴) به دلیل روابط مداوم و تنگاتنگی که میان افراد خانواده وجود دارد، خانواده نخستین و مهم‌ترین تغذیه‌کننده‌ی کودک از نظر تعلیم و تربیت و رفتار است. اگر عادت به مطالعه را رفتاری صرفاً انتقالی از والدین به فرزندان بدانیم، باید اذعان کنیم که والدین ایرانی فاقد این رفتارند. (مختاری معمار، ۱۳۶۳) هرگاه پدران و مادران به مطالعه علاقه‌مند باشند، فرزندان آن‌ها نیز، که همواره از اثرات طبیعی روابط عمیق عاطفی حاکم بر خانواده‌های ایرانی

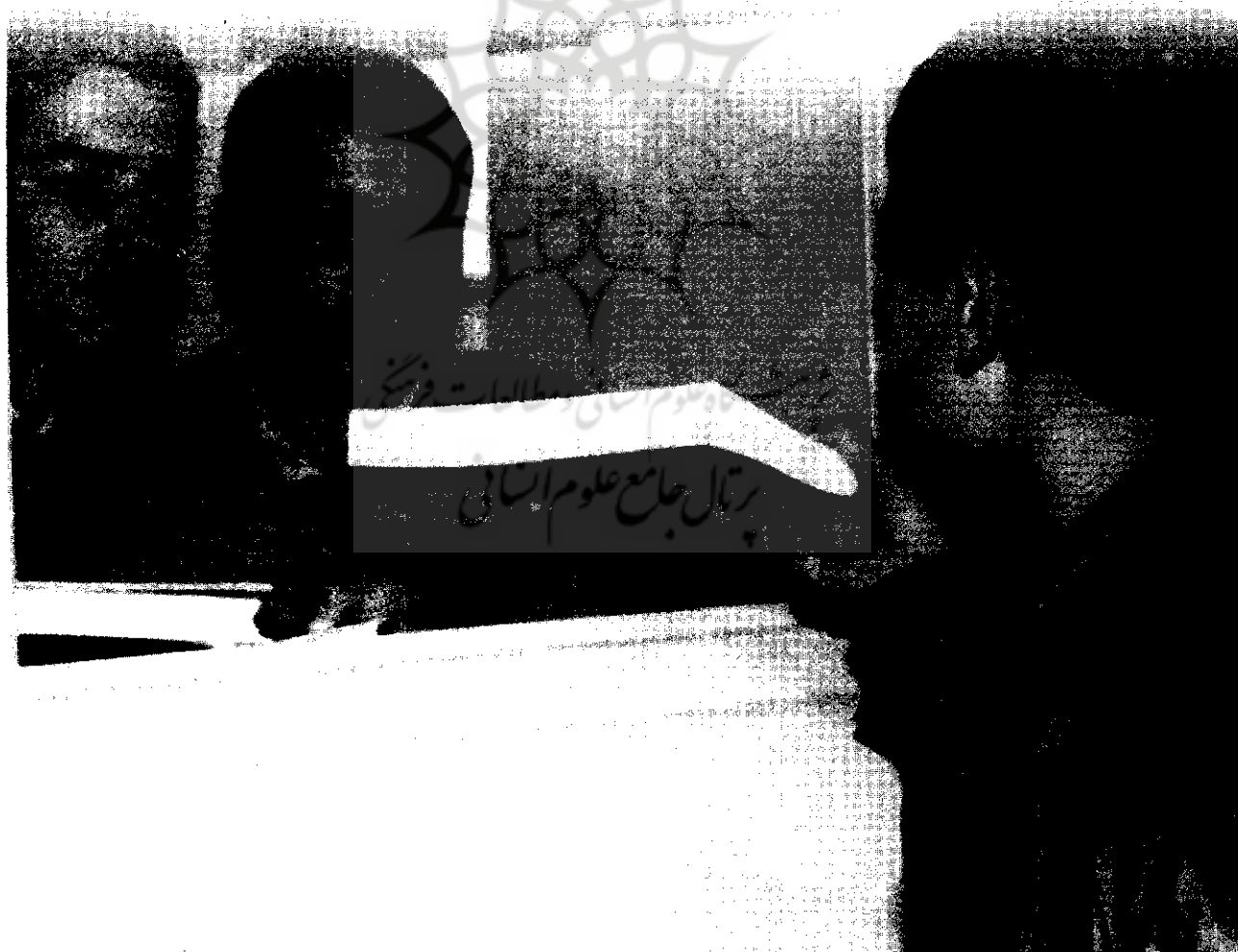
از جمله عوامل مهم در هدایت دانش‌آموز به سوی کتابخانه است، زیرا کتابدار با ایجاد هماهنگی بین کتابخانه و برنامه‌های مدرسه ذوق و علاقه دانش‌آموزان را به تحصیل و فراگیری کامل‌تر، تقویت می‌کند، برنامه‌های درسی را زنده نگه می‌دارد و دانش‌آموز را در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز یاری می‌دهد.

نقش بسیار مهمی که کتابدار آموزشگاه بر عهده دارد، ترغیب دانش‌آموزان به مطالعه کتاب از راه صحبت کردن درباره کتاب‌هایی است که ممکن است برایشان جالب باشد. کتابدار با تشویق به خواندن به وسیله ایجاد نمایشگاه‌های کوچک کتاب، نصب روکش‌های کاغذی کتاب در روی تابلوی آگهی در کلاس، در کتابخانه و راهروی مدرسه، تشویق معلمان به این که در بعضی از ساعات برنامه، دانش‌آموزان را برای کارهای تحقیقی به کتابخانه بیاورند، معرفی کتاب‌هایی که در زمینه موضوع‌های درسی دانش‌آموزان

برخوردارند، با کتاب بیش‌تر و بهتر آشنا می‌شوند و به مطالعه آن عادت می‌کنند. برای این که کودکی یک خواننده فعال شود، نه تنها نیازمند انگیزه‌های فردی (که بخشی از آن به خانواده مربوط می‌شود) است، بلکه با تمرین می‌تواند به مرور زمان به مطالعه کردن عادت کند. کودکانی که دوره آشنایی و انس با کتاب را در خانواده گذرانیده‌اند، در محیط مدرسه بدون مشکل با کتاب مأنوس می‌شوند و به مطالعه آن عادت می‌کنند و آن عادت در وجودشان پایدار می‌شود. اگر بپذیریم که جامعه مسئول است تا فرهنگ و دانش را به کودکان منتقل کند، و اگر بپذیریم که مطالعه یکی از راه‌های این انتقال است، پس در این مسیر، خانواده و مدرسه بیش از همه نقش و اهمیت دارند. (باب الحوائجی، ۱۳۷۸).

ج) نقش کتابداران در بهره‌گیری از کتابخانه

وجود کتابدار متخصص یا معلم و مربی (آموزش دیده)

د) نقش معلم در استفاده از کتابخانه

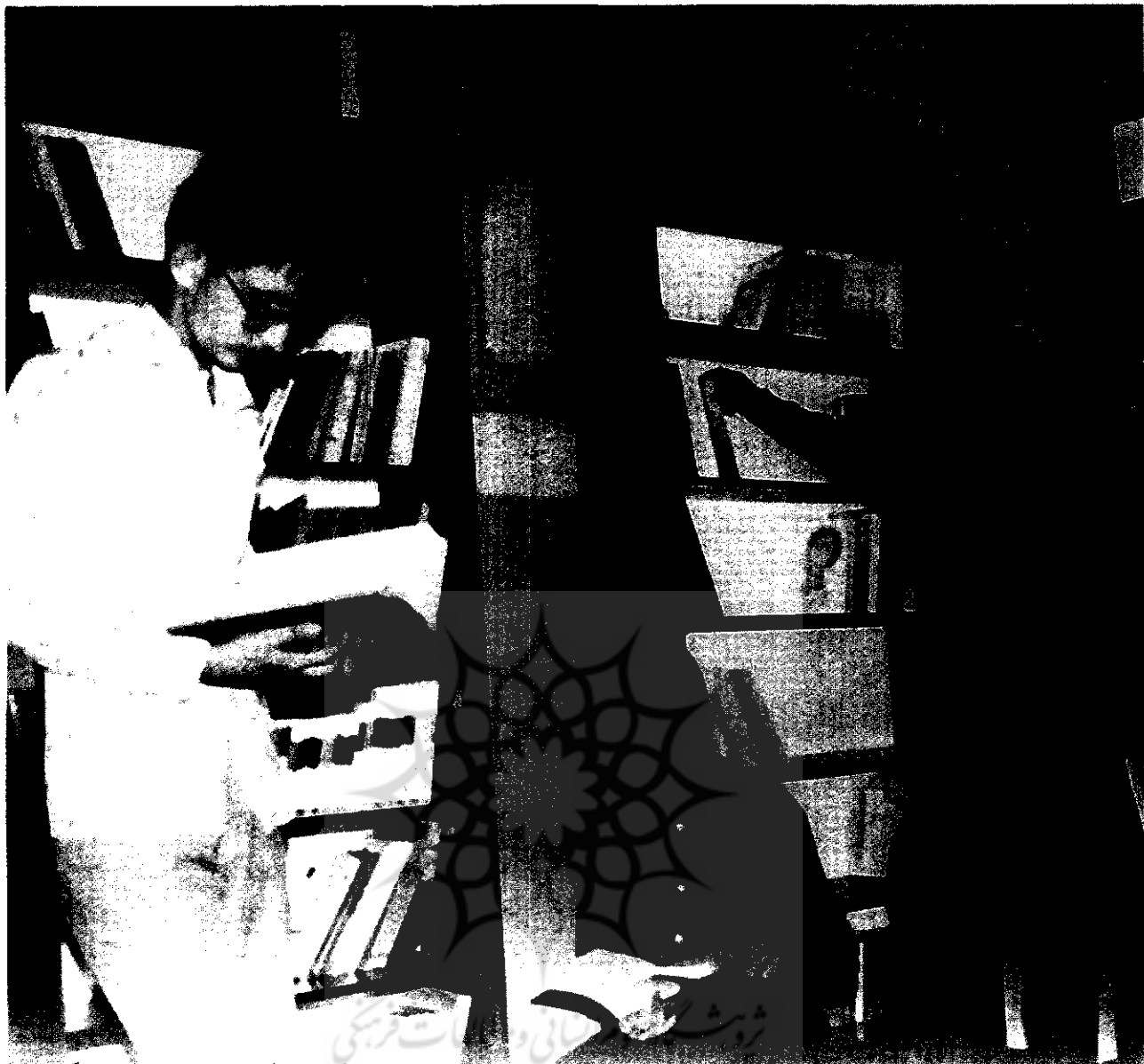
در عصر نو، وظیفه آموزش و پرورش صرفاً به پایان رساندن برنامه درسی سالانه نیست و دیگر نمی‌توان کودک و نوجوان را به چند کتاب درسی محدود کرد. ذهن جست و جوگر دانش‌آموز، پاسخ به پرسش‌های بی‌شماری را که پیشرفت حیرت‌انگیز دانش و اکتشافات و اختراعات امروز برای او به وجود می‌آورد، از معلم و مدرسه می‌خواهد. برآوردن این نیاز، دسترسی به منابع و خدمات کتابخانه آموزشی را ایجاب می‌کند. تنها به کمک کتابخانه مدرسه می‌توان محدودیت‌های آموزش را شکست. وابستگی شدید به کتاب‌های درسی و استفاده صرف از حافظه دانش‌آموزان، دلیلی بر کم‌دانشی و عدم اعتماد به نفس معلم است. معلمی که بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای را به دانش‌آموزان توصیه

معلمی که دانش‌آموز را برای یافتن
پاسخ به پرسش‌های گوناگون
کتابخانه‌ها را پیشنهاد کند و
به کتابخانه هدایت کند، سبب
شود که دانش‌آموز به تحقیق
در کتابخانه با هیبت مشتاقی
تواند به دست آورد و با درون
دانش‌آموزان به روشی و
در کتابخانه را یاد

در کتابخانه وجود دارد، نمایش فیلم، ترتیب دادن برنامه‌های هنری با کمک خود دانش‌آموزان و ده‌ها اقدام دیگر که به ارتقای مهارت‌ها و علاقه شخصی وی بستگی دارد، دانش‌آموزان را به کتابخانه و مطالعه کتاب‌ها علاقه‌مند می‌کند. کتابدار با آگاهی‌هایی که از مواد چاپی و رسانه‌های ارتباطی دارد می‌تواند این گونه مواد را برای هدف‌های آموزشی مدرسه سازمان داده، مورد استفاده قرار دهد. به علاوه دانش او دربارهٔ تعلیم و تربیت مؤثر خواهد شد که در کار با دانش‌آموزان و معلمان بتواند نیازها، علایق و سلیقه‌های مختلف را در ارتباط با برنامه‌های مطالعاتی، هدف‌های آموزشی و برنامه‌های تحصیلی به نحو مطلوب تأمین کند. (غریبی، ۱۳۷۶، صص ۴۲ - ۲۷)

کتابدار از طریق برنامه‌های دیگری نیز می‌تواند به اهداف فوق دسترسی بیابد. یکی از برنامه‌ها، برگزاری برنامه‌های جذاب در کنار فعالیت‌های کتابخانه است، برنامه‌هایی که جنبهٔ پرورشی و تفریحی داشته باشند، مانند: تهیه روزانه دیواری، تهیه مواد فرهنگی مانند: عکس، نوار صوتی سرود قرآن و تواشیح، فیلم‌های سینمایی و... و امانت دادن آن‌ها به دانش‌آموزان. در زمینه معرفی معیارهای انتخاب کتاب سودمند و مفید نیز می‌توان به دانش‌آموزان آموزش‌های لازم را ارائه کرد. هم‌چنین می‌توان از طریق مکاتبه با ناشران و استفاده از فهرست کتب منتشر شده، دانش‌آموزان را در جریان چاپ جدیدترین کتاب‌ها قرار داد. (امانی، ۱۳۸۰)

در مراحل نخست فرا گرفتن، آن‌ها را دلسرد کند. هنگامی که روش تدریس منحصر به تعیین وظایف و شنیدن محفوظات نباشد، راهنمایی دانش‌آموز به مطالعه به صورت یکی از مسئولیت‌های شخصی معلم در خواهد آمد. در واقع مطالعه باید به عنوان قسمت اصلی تدریس در آید و بدین ترتیب یک برنامه مطالعاتی، برای استفاده از وسایل کمک آموزشی از جمله کتاب، نشریات، نوار و غیره، جایگاه و نقش اساسی در آموزشگاه دارد. اگر معلمان تکالیف درسی را با کار کتابخانه تطبیق دهند و دانش‌آموزان را تشویق به استفاده از کتابخانه کنند، کتابخانه از شکل انبار کتاب بودن در می‌آید. در انتخاب کتاب‌های کتابخانه باید از معلمان نظرخواهی کرد، زیرا در هر حال معلم نقش رهبری را دارد و فعالیت‌های یادگیری

نمی‌کند، بیم دارد که مطالعه کتاب‌های غیردرسی پرسش‌هایی را در ذهن دانش‌آموز پیش آورد که از حیطه معلومات او خارج است. اگر شیوه آموزشی یک بُعدی باشد، بدین معنا که کتاب، جزوه درسی، یا آگاهی‌های معلم، تنها منبع دانش‌آموز باشد، نه تنها دانش‌آموز نمی‌آموزد، بلکه قدرت آن را ندارد که به تنهایی تحقیق کند. معلمی که دانش‌آموز را برای یافتن پاسخ به پرسش‌ها یا گسترش آگاهی‌هایش، مانند یک راهنما به کتابخانه هدایت کند، سبب می‌شود که دانش‌آموز به تحقیق، تنظیم مقاله، یا تهیه مطالبی در زمینه‌ای خاص بپردازد و به درون کتاب‌های مختلف پرورشی و آموزشی راه یابد. معلم نباید سعی کند که در مطالعه به تمام دانش‌آموزان یک روش را تحمیل نماید یا

دانش آموزان را کنترل و هدایت می‌کند. (باب الحوائجی، ۱۳۷۸)

۱- نقش معلمان در موفقیت کار کتابخانه فوق‌العاده مهم است، بنابراین حائز اهمیت است که معلمان مایل به همکاری با کتابدار باشند. معلم باید کارهای زیر را انجام دهد:

۱- دانش آموزان را به استفاده از کتابخانه‌های مدارس و کتابخانه‌های عمومی و خرید کتاب‌های شخصی تشویق کند. معلمان نه تنها باید دانش آموزان را تشویق کنند، بلکه باید آنان را در استفاده از کتابخانه‌ها، به ویژه کتابخانه‌های مدارس، راهنمایی کنند و الهام بخش آنان باشند.

۲- تکالیفی به دانش آموزان بدهند که انجام دادن آن‌ها مستلزم استفاده از کتابخانه باشد. معلم می‌تواند برای پیگیری موضوعی که در کلاس مطرح شده و ایجاد علاقه در بچه‌ها، توجه آنان را به مواد خواندنی موجود در کتابخانه جلب کند.

۳- می‌توان از دانش آموزان خواست که یادداشت‌هایی درباره کتاب‌هایی که خوانده‌اند تهیه و نگهداری کنند. می‌توان از آن‌ها خواست که نقد کتاب بنویسند و نیز می‌توان برای این کارها نمره‌ای هم قائل شد.

۴- معلم می‌تواند هفته کتاب ترتیب دهد و نیز مسابقات مقاله نویسی، اجرای نمایش، بحث و مناظره به راه‌اندازد. بهتر است هفته‌ای یک بار زنگ مخصوص کتابخانه وجود داشته باشد تا معلم دانش آموزان را به کتابخانه مدرسه ببرد و آنان را به کتابدار مدرسه که می‌تواند نحوه استفاده از کتابخانه را برای آنان شرح دهد، بسپارد. (مختاری معمار، ۱۳۶۷)

ه) کتاب‌های درسی

کشورهای پیشرفته و نیز کشورهای در حال رشد سال‌هاست که روش یک متنی را از نظام آموزشی خود حذف کرده‌اند و راه استفاده از مواد خواندنی را به منظور تکمیل برنامه‌های درسی، به دانش آموزان نشان می‌دهند. زیرا ذهن کنجکاو و جوینده کودکان و نوجوانان سوالات بی‌شماری درباره وجود خویش و محیط اطراف طرح می‌کند که هرگز کتاب‌های درسی و معلمان نمی‌توانند به همه آن‌ها پاسخ دهند و به همین دلیل، لزوم استفاده از کتاب و کتابخانه کاملاً آشکار می‌شود. کتاب‌های درسی از طریق معرفی روش‌های استفاده از کتابخانه و اختصاص دروسی در مورد مطالعه می‌توانند در ایجاد روحیه مطالعه و پژوهش مؤثر باشند. معیارهای پیش‌نهاد شده در زیر می‌تواند انگیزه‌های لازم

را برای ایجاد علاقه به مطالعه در کتاب‌های درسی فراهم کند.

۱- تأکید مؤلف یا مؤلفان باید روی روش‌ها و پروراندن مفاهیم اساسی باشد، نه صرفاً انتقال واقعیت‌های علمی.

۲- در کتاب‌ها، واقعیت‌های علمی به نوعی ارائه شوند که جالب توجه برای دانش آموزان باشند، نه کسل‌کننده.

۳- مطالب کتاب‌های درسی باید دانش آموزان را مستقیماً در تجارب یادگیری درگیر کنند.

۴- مطالب و فعالیت‌های پیش‌نهاد شده در کتاب‌های درسی، باید زمینه‌های مناسب را برای پرورش عادت مطالعه و نگرش مطلوب نسبت به آن، فراهم کنند.

۵- پرسش‌ها و تمرین‌ها باید در جهت ارزشیابی سطوح و زمینه‌های گوناگون تفکر انسان و هم‌چنین ارزیابی ارزش‌ها، نگرش‌ها و مهارت‌های علمی از راه تحقیق و جست‌وجو در سایر منابع باشند. تأکید بر پرسش‌های محفوظاتی و اطلاعات عمومی، یا پرسش‌هایی که پاسخ صریح آن‌ها در کتاب باشد، مانع رسیدن به این هدف می‌گردد. (فاضل، ۱۳۸۰)

- باب الحوائجی، فهیمه (۱۳۷۸): نقش و اهمیت کتابخانه‌های آموزشی و رهنمودهایی برای کتابخانه‌های کودکان، تهران، پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- عماد خراسانی، نسرين دخت (۱۳۸۲): خدمات عمومی کتابخانه و روش‌های آن، تهران، نشر کتابدار.
- توکلی مقدم، محمد (۱۳۷۷): راه‌های فعال کردن کتابخانه‌های مدارس، تهران، شرکت توسعه کتابخانه‌های ایران.
- سامانین، مصیبت (۱۳۷۶): بررسی نقش آموزش و پرورش و مدارس در آموزش و ترویج مطالعه و کتابخوانی بین دانش‌آموزان، فصلنامه پیام کتابخانه، هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، شماره چهارم.
- مختاری معمار، حسین (۱۳۶۳): عامل کمبود کتابخوانی در جامعه اسلامی چیست؟ روزنامه اطلاعات، دهم شهریور.
- غریبی، رضا (۱۳۶۷): نقش کتاب و کتابخانه در آموزش و پرورش، فصلنامه پیام کتابخانه، هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، شماره سوم.
- امانی، غفور و آذر نوید، فریده (۱۳۸۰): کتابخانه‌های مدارس و نقش آن در ایجاد عادت مطالعه در دانش‌آموزان، اردبیل، انتشارات تراز.
- فاضل، مرتضی (۱۳۸۰): بررسی نوع و میزان مطالعات غیردرسی دانش‌آموزان دوره متوسطه و شناسایی عوامل مؤثر بر آن از نظر دانش‌آموزان شهرستان شهرضا، شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان اصفهان.